

**РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ
НА ГЛ. АС. ДР- РАДОСЛАВА СТАНКОВА,
ПРЕДСТАВЕНИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС
ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ ДОЦЕНТ
по шифър 05.04.02 (стара българска литература),
об. в ДВ бр. 65/ 23.08. 2011 г.**

**Резюме на хабилитационен труд „Култ и химнография: служби за местни
южнославянски и балкански светци в ръкописи от XIII–XV в.”**

монография под печат, 347 с., в АИ “Проф. Марин Дринов”
(ISBN 978-954-322-468-5)

В йерархията на светителските типове култовете към местните южнославянски светци заемат последния трети ранг от празници. Локалните (в случая южнославянски) християнски култове допълват календара и се наслаждат към паметите на по-високите в йерархията, като следват основните белези в типологията на светостта. В хабилитационния труд е обърнато внимание на култовете към трима светци, различни по ранг, произход и функциониране, но особено популярни сред южните славяни:

св. Димитър Солунски – мъченик и чудотворец, присвоен при южните славяни като светец защитник на престолния град на Втората българска държава;

св. Петка Търновска (Параскева Епиватска) – преподобна отшелница, покровителка на новата българска столица (“царстващия град” Търново) и защитница на славяните и на балканските столици по време на турското нашествие;

и **св. Иван Рилски** – локален южнославянски отшелник и “търновски” светец.

Изборът им се предопределя от събрания изворов материал и от факта, че службите за тях не са разглеждани в рамките на културно-историческия контекст и не е отбелязан начина за функционирането им. Все още остава неизяснена и относителната хронология на култовете им в южнославянска среда. Не са съпоставяни данните от българските и сръбските ръкописи, според издадените текстове, към които в труда са добавени и новооткрити преписи.

Св. Димитър Солунски спада към втория ранг християнски светци. Той би могъл да се интерпретира и като специфичния тип светец воин, особено популярен в южнославянска среда през XIII в. Култът му е широко разпространен при православните християни, а посмъртните му чудеса са обвързани с мироточие. В старобългарската книжнина преводните и оригинални текстове за негова прослава се поместват в най-ранните кирилски сборници с устойчив състав и календарна подредба (панегирици и минеи), съставени още по времето на Първата българска държава.

Датата за честването му е твърдо установена на 26 октомври.

Службата за солунския чудотворец задължително влиза в състава на празничния миней и паметта му винаги се отбелязва в месецословите на библейските богослужебни книги. Известни са множество гръцки песнопения, създадени в негова чест. Най-често той се свързва с родените в Солун славянски и български първосветци Кирил и Методий и може би поради това ранният *старобългарски канон* за светеца е атрибутиран към творчеството на Методий.

При изследването на химнографските текстове се явяват няколко неизяснени въпроса – за авторството на канона и за цялата най-ранна служба, където е поместен и друг гръцки канон, отново за четвърти глас, с предполагаемо авторство на Теофан Начертани. В славянските преписи се явява и нов канон за осми глас, неизвестен в гръцки ръкописи. Със сигурност през XIII в. е преведен и *канонът за св. Димитър от Георги Скилица*. В различните преписи каноните се срещат в различни варианти (съкращения, комбинации и преработки). Голяма част от текстовете са издавани, но не е правен общ преглед и систематизация на данните, която би допринесла за изясняване на историята на службата и отделните ѝ редакции в южнославянската писмена традиция (не само за каноните, но и за значещите химнографски компоненти от службата).

Св. Петка Търновска (Параскева Епиватска) е сред най-почитаните местни “търновски” светци от XIII в. (някои от тях също присвоени). Култът към нея се развива като локален, южнославянски и общобалкански през следващите векове. Тя е най-популярната в южнославянска среда жена светица и оразличителен белег на паметта ѝ е отшелничеството, което я поставя по ранг до местния български отшелник св. Иван Рилски (също част от пантеона на търновските светци през XIII в. и след турското нашествие на Балканите).

Някъде тя се явява като втора памет за датата 14 октомври, а по-често след налагането на култа ѝ и като единствена в южнославянския празничен църковен календар.

Службите за светицата са многобройни и с различни редакции, според потребностите на богослужебната среда, в която са функционирали. Затова се явяват трудности при разграничаването на оригиналните и преводните текстове за преподобната, създадени в южнославянска среда. Още повече, че първоначално тя бива идентифицирана с преподобната мъченица Петка Римлянка, прославяна при славяните под същата дата (14 октомври) още от XII–XIII в. в месецословите на библейските книги.

Неизяснен остава и въпросът за авторството на службите и техните редакции. Ст. Кожухаров (1971) посочва “търновска” служба за св. Петка с канони за първи и осми глас и предполагаем автор патриарх Евтимий, а като следващ етап при редактирането на службата (според Йерусалимския типик), той определя сръбската редакция с канон за първи глас, а за неин автор – Григорий Цамблак (Кожухаров 1974б: 300-309). Но напоследък се установи по-ранна видинска служба с канон за осми глас с данни за пренасянето на мощите на светицата (Станкова 2008). Затова се налага да се привлекат и съпоставят повече преписи на различните служби за преподобната и техните редакции, за да се изясни историята на текстовете и техните структурни изменения през вековете и да се подредят хронологически. За целта в труда са представени и публикувани новооткрити преписи на всички варианти на службата за преподобната в южнославянски ръкописи в целия изследван хронологически отрязък от XIII до XV в.

Св. Иван Рилски е по-ниско в светителската йерархия от този период, в сравнение с предходните двама посочени светци. Той е прославян като локален рилски отшелник и един от най-почитаните български светци в корпуса от местни търновски култове. Култът му е популярен и в сръбска среда. След XIII в. паметта му навлиза устойчиво в църковния календар на православните славяни. Мощите му също, както и на св. Петка, са пренасяни многократно, което е довело до две основни редакции на службите за него – *Служба за успение* и *Служба за пренасяне на мощите* – помествани под различни дати (18 август и 19 октомври). От химнографските текстове за него най-разпространени са *каноните от осмогласния цикъл*, написани от средецкия

градоначалник Георги Скилица през XII в., а през XV в. химнографският цикъл се допълва със службата от Димитър Кантакузин за 1 юли, датата на окончателното връщането на мощите на светеца от Търново в Рилския манастир през 1469 г.

Службите за рилския светец също предлагат предизвикателства пред изследователите. Трудно е, от всички химнографски компоненти, които са претърпели множество вариации и комбинации при композициите, да се отделят самостоятелни цялостни химнографски произведения. Вариативността на компонентите при съчетаването им в служби води до установяване на множество редакции, които не винаги дават еднозначни данни за датата за честване и мястото на възникването им. Така въз основа на новооткрития материал се формира и представата за *Рилска редакция на службата за св. Иван Рилски* в два варианта (първоначален и новоизведен) и с компилативен канон, образуван от съчетаване на тропари от няколко от каноните от осмогласния цикъл, функционален в българска и в сръбска среда.

За осветляване на неизяснените въпроси и решаване на сложните проблеми, които се явяват при систематизирането на текстовете за тримата светци, е използван диференциален подход като предварително са представени някои теоретични постановки. Поради необходимостта да се систематизират и съпоставят множество преписи, да се разграничат промените и поетапните редакции на текстовете върху материал от няколко века, е приложена нова методика за изследване на историята на химнографската композиция служба, каквато все още не е разработена в славистиката с оглед на конкретните оригинални старобългарски произведения за местни светци. Тя изисква комплексен подход – да се проследи хронологията на запазените преписи и те да се систематизират според значещите елементи в състава и структурата на изследваните текстовете, а те пък да се съпоставят с обкръжението от текстове в конкретния ръкопис и с оглед на културно-историческия контекст. Затова изследваният в труда материал е поставен под призмата на типологически и текстологически анализ на макрожанрово равнище и от гледна точка на поетиката на химнографските текстове. Извлечени са данни от над 50 южнославянски ръкописи и са осмислени аналитично на три равнища – литературно-историческо, теоретично и текстологично.

Основните усилия в хабилитационния труд са насочени към представянето на службата като основен жанр на средновековната поезия (чрез вариативността на компонентите в състава и структурата ѝ), а заедно с това е направена типология на макрожанрово и на жанрово ниво (на книгите и на текстовете). Историята на химнографската композиция служба най-ясно се проследява според промените в един от основните ѝ компоненти – канонът, който е показателен за редакциите, през които е преминал текста.

Освен това, предложеният труд цели да представи сложността при описанието на възникването и развитието на различните по тип култове при южните славяни. Култовете на християнските светци са разнообразни по произход (присвоени или собствени), по ранг (общохристиянски или локални, общобългарски или балкански) и по функция (градозащитници или войни, отшелници, преподобни или архийереи, мъченици или чудотворци).

Затова са важни следните задачи:

да се изясни историята и развитието на култа, за да се анализират и систематизират текстовете, създадени за неговото богослужебно обезпечаване;

да се съпоставят култовете към тримата светци, като са изведат общите и специфичните характеристики за всеки отделен светец.

Водещо място в труда е отредено на химнографските текстове за светците, защото те са основният стожер на църковния ритуал. Без химнографската композиция служба не е възможно отбелязването на нито един църковен празник или памет на светец. Най-ранните канонизиращи произведения за прослава на първите славянски светци са службите, запазени в състава на химнографската книга миней. Затова в първите две глави са направени два теоретични разреза:

първи, по отношение на развитието на жанра служба, чрез променливите и константните елементи на състава и структурата ѝ да се очертае типология на жанрово (служба) и макрожанрово (миней) ниво;

и втори, по отношение на функционирането и поетиката на химнографските композиции да се открояват особеностите на отделните типове светци.

В **Първа глава: „ЖАНР И МАКРОЖАНР: СЛУЖБА И МИНЕЙ”** подробно са разгледани състава и структурата на службите, обусловени от месецословните разлики в календарната книга и от структурните промени в текстовете, определящи се предимно от действащия Типик. От своя страна, различията в структурата на отделните служби документират своеобразието в развитието на литургичните книги.

Химнографската книга миней, преведена на старобългарски език още по време на съвместната дейност на Кирило-Методиевите ученици в България, е основната богослужбена книга и при изследването ѝ се отчитат основните параметри, свидетелстващи за промените от литургичен характер, които в различни периоди влияят върху нейното формиране и развой – това са установената канонична йерархия на дневния и годишния кръг от църковната година, и типа богослужение (катедрално или манастирско),

Поради това **съставът** на химнографската книга миней тук е изследван от гледна точка на календара. В ранните миней се забелязват различия в избора на светците и отбелязването на празниците, и това е белег за неустановеност на паметите, която показва зависимостта на всеки ръкопис от определен Типик. Появяват се нови по-късни паметни и затова чрез календара може да се проследи постепенното проникване на новия Типик в богослужебната практика.

Структурата на химнографската книга миней също се определя от влиянието на действащия църковен Типик (палестински, студийски, йерусалимски или друг). Изследването на структурата се основава на основната жанрова единица в тази книга – **службата**, и нейното формално развитие през вековете.

Независимо от типа книга, **типологията на службите** насочва към датировка за възникването на кодекса (или към неговия архетип) и към открояване на редакциите, през които са преминали отделните им компоненти. Опростената типология на структурния тип на службите в една химнографска книга би допринесла за очертаване на всеки отделен етап от формирането ѝ и би била от полза за изследването на историята на славянското богослужение.

Изследването на **историческия развой на службата** (от възникването на култа/празника, през структурните ѝ модификации, до наслояването на нови структурни компоненти в рамките на литургичната схема) е изключително важно за очертаването не само на динамиката на жанра, но и за разкриване на структурата на текста до възможно най-архаичното състояние.

В труда е предложен вариант за създаване на опростена схема за типология на ранните южнославянски служби въз основа на анализ и съпоставка на отделните компоненти в “линейната структура” на текста с цел открояване на съчетаемостта и мобилността им в динамичната богослужебна практика. По отношение на оригиналните славянски химнографски произведения е поставен и въпросът за обема на понятието произведение в рамките на средновековната химнография и в частност при службата, без да се пренебрегва и макротекстовият критерий, т.е. връзката на всяка служба с обкръжението ѝ в ръкописа, където е поместена. Комплексният подход при изследване на химнографския материал предполага да се имат пред вид специфичните и типичните особености на конкретния кодекс в контекста на цялостния развой на химнографската традиция. Детайлното и последователно изучаване на всяка служба в рамките на конкретния ръкопис и в сравнение с другите ѝ преписи дава възможност за разслояване на иновационните пластове и открояване на структурата на архетипа чрез отделяне на интерполираните компоненти.

Изследването на историята на службата в рамките на църковния ритуал помага и при открояването на възможно най-архаичното ядро, положено в основите ѝ. Така типологията на службите се превръща в основен критерий и за класификация на химнографските книги. Проследяват се и появите на различни канони в една и съща служба, открояват се различните преводи на еднакви канони и се отбелязват спецификите в разположението на песенния материал.

Посочените етапи в процеса на допълване и промяна в състава и структурата на ранните южнославянски служби в съответствие с йерусалимската (неосаваитска) църковна практика са използвани и като диференциални признаци за систематизация на преходните по тип “дойерусалимски” (студийски) химнографски композиции.

Във **Втора глава: „ФУНКЦИЯ И ПОЕТИКА НА ЖАНРА СЛУЖБА”** е разгледана ролята на химнографската композиция служба като най-сложният литературен жанр на църковната поезия и основният песенен жанр на Средновековието.

Службата като съвкупност от изменяеми песнопения може да бъде посветена на ден от седмицата, на християнски светец или календарен празник, или на празниците от пасхалния или следпасхалния цикъл. Именно поради това една и съща служба може да бъде изпълнявана в различен богослужебен контекст според съответния дневен, седмичен или годишен репертоар, без комбинирането на песнопенията да се отразява върху целостта ѝ. Химнографската композиция служба е с отворена структура, допускаща вариации в състава. Оформянето ѝ е резултат от вековно развитие и влияние от различни църковни практики. За да се спазят изискванията на новия Типик в състава ѝ се добавят нови песнопения.

Поетиката на химнографската композиция служба се определя от знаковия характер на средновековната книжнина, базира се на основните постулати и символи на християнството, зададени от Библията, и, като предварително зададена система от знаци, трябва да се разглежда и в рамките на църковния ритуал. Средновековното книжовно наследство би трябвало да се възприема и като динамична категория, променяща се при своето приложение в християнското богослужение, а изследването на средновековните текстове е добре да се извършва на две равнища: в план на синтагматика – изследване на линейната структура на текстовете; и в план на парадигматика – изследване на обвързаността на всеки отделен текст в сложната йерархия на богослужебните текстове при функционирането им в църковния ритуал.

Библията е сакралният метатекст, от който се извлича средновековната символика. Библейските четива (и цитати) показват здрава валентност към всички църковни богослужебни текстове (жития, слова и служби). Особено в химнографията най-ясно е изразена формалната и съдържателна връзка между литургичния и библейския текст чрез богослужебната адаптация на библейските стихове (псалми), а богослужебните указания (с посочени начала на съответни библейски фрагменти) имат нормативна функция, която формира структурата на богослужението. Библията се открива и на семантично (съдържателно) ниво в текстовете, тъй като комуникативната ситуация на Средновековието е богослужението, а Библията е поетичното ѝ превъплъщение.

Особеностите на семантичната структура на средновековните текстове, възникнали в условията на една представа за света, която за нас е доста отдалечена, се изразяват в специфични лексикални, текстови или знакови единици, наречени **топоси** (“обща места”) или **символи**, които са извор на историческа и културна информация. Темата за функционирането на библейския текст в литературните текстове посредством библейските цитати и топоси, все още не е предизвикала достатъчно силен интерес в съвременната палеославистика.

В един средновековен църковно-култов текст езиковият знак служи на различни нива в структурата на смисъла като израз на различно съдържание и читателят трябва да обърне внимание на специфичните връзки между значещите единици, за да дешифрира кодификацията, важаща за една епоха. Систематизацията на топосите, на техните формални и смислови белези, дава представа за една относително установена картина за света. Изследването им би могло да бъде полезно за изясняване основите и на южнославянската средновековна култура. Заедно с това, изследването на топосите помага и при сравнителния анализ на средновековните текстове, дава обяснение на специфичното (частното) в съпоставка с общото (универсалното).

Функционалният подход е най-естественият при класификацията на топосите. Тълкуването им се опира на търсенето на стилистични фигури, основани на библейската християнска символика. Топосите са знаци, разбираеми в самия контекст на църковния ритуал. Те са в основата на средновековната поезика – носят еднозначна семантика, базирана на цялата предходна писмена традиция, и предимно на корпуса от библейски книги и на произведенията на патристичните автори. По отношение на средновековните жанрове еднакви топоси се откриват в различни по жанр и предназначение текстове, и се установяват на различни равнища в организацията на самия текст. Те могат да бъдат разгърнати в нарацията или да са експлицирани само като символ, в зависимост от структурата на жанра, и имат своя специфика при отделните жанрове. Най-често функционират при изграждане образа на светеца и са зависими от йерархията при светостта.

Настоящият труд се ограничава със службите, посветени на местни южнославянски светци, които са съставяни на календарен принцип. Те пък на свой ред са съобразени със специфичната топка, зададена от типа на прославения светец. За разлика от нарративните топоси, където мотивите са ситуативни, в химнографията топосите се обединяват около един библейски символ.

При анализа на химнографските текстове топосите са систематизирани в тематични кръгове, според основната тема и типа на светеца – критерии, определящи подбора на конкретните библейски символи. Това са темата за кръста, за ангелоподобния живот на монаха, за Божията благодат върху светците, за светлината (светилото и светилника) като символи за святост, за увенчаване с нетленен венец; новозаветният топос за добрия пастир; топосите, основани на сравнение със старозаветни библейски персонажи и т.н. Направено е и обобщение, че тематично групиранияте топоси за химнографска светителска идеализация показват обвързаност и с линейната структура на службата. Открити са и топосите за представяне на женската святост в химнографията.

В Трета глава: „СЛУЖБИ ЗА МЕСТНИ ЮЖНОСЛАВЯНСКИ И БАЛКАНСКИ СВЕТЦИ” службите за св. Димитър Солунски, за св. Петка Търновска и за св. Иван Рилски са анализирани текстологически. Разгледани са поетапните редакции на текстовете за всеки един от светците, представено тяхното функциониране в конкретните южнославянски ръкописи от XIII–XV в. и са направени изводи как се променят през вековете.

Южнославянските минеи от XIII–XIV в. все още пазят по-ранната традиция на службите за тримата изследвани светци, но в някои от преписите вече се забелязват и нови песнопения или иновационни литургични елементи, които са разгледани като показателни за промяната в структурата на разглежданите текстове в съответствие с изискванията на новия Типик

При прегледа и систематизацията на службите за всеки един светец се открояват по **два основни етапа на редактиране**, според новата литургична реформа – отбелязана е появата на нови канони на утринна, които най-често са кръстосани (могат бъдат два или три, ако има и друга памет за съответната дата), вечерните стихирни от по-ранните композиции се поместват на велика вечерня, а за малка вечерня се съставят нови стихирни.

В ръкописите от XIV–XV в. в рамките на службата вече се изписват старо-озаветните четива, а след тях се добавят литийни стихирни. Вечерните стихирни в някои от редакциите се превръщат в хвалитни стихирни (или обратното) в други редакции. В рамките на канона се помества проложно четиво за светеца. Службите най-често са полиелейни, с Велико славословие и указание за литургия (с блажени тропари). Като цяло към химнографските компоненти от ранните служби се добавят нови, за да съответстват на предписанията на новия Типик. В повечето изследвани тук преписи няма изписан канон за полунощница (бдение, вечерие).

Принципът за изследване и съпоставка на текстовете е идентифицирането на ранните химнографски компоненти и отграничаването им от иновационните елементи в службите. Този подход дава възможност за систематизация на произведенията не по хронологичен признак (датировка на ръкописите), а въз основа на структурата и състава на текстовете. По този начин става възможно да се открият отделни песнопения като оригинални или преводни, да се датира времето на възникването им и да се определи книжовната среда, в която са били функционални.

В историята на службата за св. Димитър Солунски в южнославянски ръкописи от XIII–XV в. се открояват два етапа.

Първи етап – ранна служба с предполагаемия *Теофанов канон* и с *“Методиевия” канон* (или само с единия от двата канона) – този вариант е запазен в множество южнославянски ръкописи датирани от XIII и XIV в. и в празнични минеи от XV в., където Теофановият канон е кръстосан и с канон за големия трус. От този период е и *канонът за осми глас*, запазен в единствен южнославянски препис във фрагмент от сръбски празничен миней от края на XIII и началото на XIV в.

Вторият етап е свързан с литургичната реформа и е отразен в йерусалимска по тип редакция на службата (с *канон от Георги Скилица*, кръстосан с Теофановия канон и с канон за труса), запазена в най-ранни сръбски преписи от края на XIV в. и от XV в. и в два български преписа. В този вариант на службата т.нар. *“Методиев” канон* окончателно се изгубва.

При очертаване на историята и поетапните **редакции на службата за св. Петка** в южнославянска среда, като първи етап на формиране на службата би трябвало да определим “дойерусалимските” по тип композиции – това са текстовете за прослава на мъченица Петка (Параскева Римлянка), отнесени към “търновската” светица за дата 14 октомври и запазени предимно в сръбски празнични минеи от XIV–XV в.; *ранната служба за св. Петка с канон за шести глас*, посочена тук в единнадесет преписа от XIII до XV в. (предимно празнични минеи – три български и пет сръбски); и новата *служба с канон за осми глас* и с интерполирани химнографски компоненти от “йерусалимски” тип, известна засега само в шест сръбски преписа – един от края на XIV в. (служебен миней) и другите от XV в. (празнични минеи).

Вторият етап в оформянето на службата за св. Петка е представен в *сръбската редакция* – трисъставна по структура, полиелейна празнична химнографска композиция. В тази служба старият канон за шести глас се кръстосва с нов канон за св. Петка за първи глас. В материала, който е разгледан в труда, тя е представена в седем преписа от XV в. (четири от тях празнични минеи).

При преглед на **историята на службите за св. Иван Рилски** също може да се проследят поетапните редакции:

Първият етап е зафиксиран в преписи от целия разглеждан период от XIII до XV в. и представя **две ранни служби**: “средецка” за успение на светеца (18 август), с *канон от Георги Скилица за втори глас*, запазена в три основни преписа от XIII–XIV в. и в множество по-късни преписи от XV в.; ранна (може би търновска) служба за пренасяне на мощите на светеца (19 октомври), с *канон от Георги Скилица за шести глас*.

Вторият етап също може да се раздели на **две рилски редакции на службата**: първа, основана на службата за успение, с *канон за първи глас от Георги Скилица*, запазена в преписи от XV в. под датата за пренасяне на мощите; и втора “новоизводна” редакция, където Скилицовите канони за първи и втори глас най-често се кръстосват (или комбинират) с други канони от осмогласният цикъл, създаден от същия автор. По отношение на състава и структурата, текстологическите съпоставки направени тук, показват, че ранните служби за св. Иван Рилски служат като база за съставяне на по-късните рилски редакции на службата, които са композирани в съответствие с новия Йерусалимски типик от края на XIV в.

В хабилитационния труд са систематизирани досегашните проучвания и резултати по темата и са структурирани по нов начин; дискутиран е неразработвания досега въпрос за **поетапните редакции на службите**. Въз основа на преглед и обобщение на съвременното състояние на разглежданата проблематика се разширява базата от писмени свидетелства, въвеждат се новооткрити преписи и редакции на текстовете и са въведени в научно обращение неизследвани досега ръкописи.. Привлечен е за анализ нов изворов материал и се предлага нова интерпретация на съществуващите изследвания върху известните извори. Така върху примери от конкретните произведения се очертават промените, редакциите и историята на отделните химнографски творби за избраните светци.

Актуалността на предложения труд се определя от обекта на изследване – службите за местни южнославянски светци, поместени в химнографската книга Миней. Тримата избрани светци са компактна група с дати за честване през месец октомври и представят представителен подбор и за състава на Празничния миней. Направеното в труда изследване дава нова гледна точка към досегашната ни представа за преводните и оригиналните произведения за прославяните светци. Обърнато е специално внимание на състава на книгите, в които се поместват тези произведения, на историко-културните и литургичните фактори, които оказват влияние върху тяхното развитие. Разгледана е и типологията на службите и вариациите, през които преминават отделните им компоненти. Предложена е методика за изследване историята на химнографската композиция служба.

Хабилитационният труд съдържа **справочен апарат** (извори, библиография и съкращения), а като **приложения** са издадени множество текстове, снети de visu от ръкописите: Службата за св. Димитър Солунски с Теофановия канон, Службата за св. Димитър Солунски с т.нар. “Методиев” канон, Службата за св. Димитър Солунски с канон от Георги Скилица, Ранната служба за св. Петка Търновска с канон за шести глас, Видинската служба за св. Петка Търновска с канон за осми глас, службите за св. Иван Рилски с канони за първи и втори глас, и с компилирания канон от Георги Скилица, в преписи от XV–XVI в. и Новоизводната рилска служба за пренасянето на мощите на св. Иван Рилски в сръбски препис от XV–XVI в.

Анотации на публикациите представени за конкурса

1. Редица статии са посветени на отделни проблеми на сръбската и българската средновековна книжнина и на типологията и взаимовръзките между двете литератури, обосновани от общия културно-исторически контекст:

1.1. общността на култовия ареал на сърби и българи (**Прослава локалних јужнословенских култова у манастирској традицији XIII-ог века. – Св. кнез Лазар, књ. 1 (41), Призрен, 2003, 49-57,**

1.2. **Култът към св. Иван Рилски в сръбската книжнина от XIII–XV в. – Црквене студије, кн. 6, 2009, 193-201);**

1.3. Кирило-Методиевите преводи, запазени в ранната сръбска книжовна традиция (**Кирило-Методиевото книжовно наследство в ранната сръбска книжовна традиция – Црквене студије, 2004, кн. 1, 105-120);**

1.4. старобългарските произведения на Кирило-Методиевите ученици в сръбски преписи от XIII и началото на XIV в. (**Старобългарското книжовно наследство в сръбски преписи от XIII и началото на XIV в. – В: България и Сърбия в контекста на византийската цивилизация. С., 2005, 423-447);**

1.5. Систематизирани са оригиналните старобългарски произведения на Кирило-Методиевите ученици в състава на сръбските химнографски книги от XIII и началото на XIV в. (**Химнографските книги, преведени от Кирило-Методиевите ученици, в сръбската книжовна традиция от XIII–XIV в. – В: Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура през IX–X век (= Кирило-Методиевски студии, кн. 17). С., 2007, 673-686);**

1.6. В студията „**Типологически паралели между българската и сръбската агиографска продукция през XIII в. (в сп. Литературна мисъл, № 1, 1999, 110-131)** е направено компаративно изследване на влиянието на старобългарската литература върху сръбската, за отрязък от един век – смятания за непродуктивен в българската литература XIII в. и периода на разцвет на сръбската книжнина. Очертани са типологическите сходства на двете южнославянски литератури, въз основа на съпоставка на конкретни оригинални агиографски произведения в българската и сръбската книжнина от XIII в. и са направени обобщения в литературно-теоретичен аспект.

1.7. Разработени са теоретични проблеми на сравнителния анализ на южнославянските средновековни текстове (**Теоретични проблеми на сравнителния анализ на южнославянски средновековни текстове, в сп. Литературна мисъл, № 1, 2002, 179-188**),

1.8. Поставен е въпросът за появата на стила “плетение словес” в сръбската агиография от XIII в. (**Житията на хилендарските монаси Доментиан и Теодосий във виенските ръкописи и въпросът за появата на стила “плетение словес” в сръбската агиография от XIII век, във Wiener Slavistisches Jahrbuch, Band 50, 2004, 153-170**),

1.9. Систематизирани са специфичните особености на оригиналната сръбска книжнина от XIII в. (**Специфични особености на оригиналната сръбска литература от XIII век, в сборник с научни трудове на Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”. Филология. Т. 41, кн. 1, 2003, 247-256**).

2. В поредица от изследвания е разработена проблематиката на химнографската композиция служба, като специфичен средновековен жанр:

2.1. Изработена е методология за типологизиране на ранните южнославянски служби, с оглед на унифицирана терминология за електронно описание на химнографските текстове на микрожанрово равнище и е потърсена база за използването на тази методология при изследване на историята на химнограф-ската композиция служба като жанр (**Типология на ранните южнославянски служби. – Във: Филологически изследвания в чест на Климентина Иванова, Старобългарска литература, 33-34, 2005, 78-94**);

2.2. Изследвани са оригиналните южнославянски служби на ниво поетика (**Библейски топоси в ранните служби за сръбски и български светци в ръкописи от XIII в. – Palaeobulgarica, 4, 2003, 62-84**);

2.3. Служби за жени-светици в южнославянската книжовна традиция от XIII–XVI век. – Црквене студије, 2006, кн. 3, 259-274);

2.4. Направени са съществени обобщения и заключения за състава и структурата на най-ранния старобългарски празничен миней – Скопския миней от XIII в., НБКМ № 522 (**О Скопльскоий минее XIII века. – Scripta & e-Scripta, 5, 2007, 131–144**);

2.5. Съпоставени са състава и структурата на най-ранните южнославянски празнични минеи (**Сръбски и български празнични минеи от XIII век (съпоставка на състава и структурата) – Сборник радова Византолошког института, 46, 2009, 395-407**).

3. В областта на химнографията са въведени в научно обращение неизвестни и непубликувани сръбски преписи на службите:

3.1. за св. Димитър Солунски (**Службата за св. Димитър Солунски в сръбски преписи от XIII в. – В: ПЪТИ ДОСТОИТЪ. Сборник в памет на Стефан Кожухаров. С., 2003, 143-156**;

3.2. Службата за св. Димитър Солунски с канон от Георги Скилица в южнославянски преписи от XIV–XV в. – **Археографски прилози, 31-32, 2009-2010 г., 345-371**);

3.3. за св. Петка Търновска (**Сръбски препис на най-ранната служба за света Петка Търновска, в Търновска книжовна школа. Т. 7, Велико Търново, 2002, 181-198**;

3.4. Служби за света Петка в български и сръбски ръкописи от XIII до XV век, **Археографски прилози, кн. 28, 2006, 105-122**;

3.5. **Видинска служба за св. Петка Търновска, в сборника Християнска агиология и народни вярвания. С., 2008, 105-122**);

3.6. за св. Иван Рилски (**Новоизводната редакция на рилската служба за пренасянето на мощите на св. Иван Рилски с компилативен канон в южнославянски преписи от XV–XVI в., Palaeobulgarica, 34/2, 2010, 42-66**).